ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

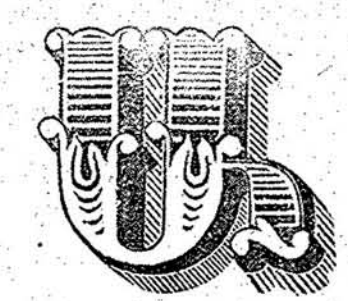
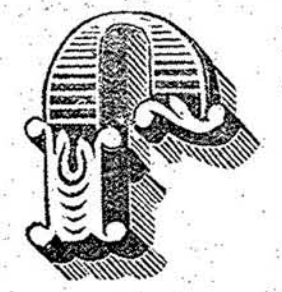
Տարեկան Վեցամսեայ

ԵԳԻՊՏՈՍ . . Ղ. Ո. 80 40

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ Ֆր. 20 10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՇԵԼԿՈՎՆԻԿՈՎ

Այսօր անձրեւ կայ։ Կ'ուզէի առաւելով գրել այս յօդուածը, միակը՝ ամիսներէ ի վեր՝ զոր գրելը հաճոյք պիտի պատճառէ ինծի...։

Պէտք է արդէն շնորհակալ ըլլալ կեանքին, եթէ մեր դէմ կը հանէ, ատեն ատեն, անձեր զորս կըրնանք յարգել ու սիրել։ Հետզհետէ հազուագիւտ կը դառնայ, քանի տարիքով կը յառաջանանք, գիրքերէ դուրս հանդիպիլ տիպարներու որոնց սրտի և մտքի յատկութիւնները, ազնուութիւն, նրբութիւն, ողջմտութիւն, իրենց փթթումին մէջ են, կամ՝ ինչ որ լաւագոյն է՝ տարիներու բաւական երկար ընթացքի մը մէջէն տակաւին պահուած են թարմ և անվթար։ Այս հանդիպումը հաճոյք մըն է, արդէն։

Աւելի մեծ հաճոյք մը, վայելք մըն է, ոգեւորութեան ու մխիթարութեան գերազանց առի՛թ մը՝ ունկնդրել այս կարգի մէկու մը — որուն՝ ըսի արդէն դատողութեանը կը վստահիս — մե՛ծ, պաշտամի հասնող գովեստը իր ճանչցած, մօտէն, երկարօրէն ճանչցած մէկ անձին վրայ։

Ես այդ վայելքը ունեցայ, երէկ գիշեր, մտիկ ընելով պատուական Պէյին, զօրավար Կոնստանդին Կամսարականին, որ մեզի կը խօսէր, Կիւրճեանի և ինծի, Շելկովնիկովի վրայ։

Շելկովնիկո՞վ։ Մենէ քանինե՞ր գիտեն այս անունը։ Ես զայն յիշեցի՝ անոր հանդիպած ըլլալով տղայութեանս, հին «Մասիս»ներուն մէջ, Արփիարի և Գրիգոր Նիկողոսեանի գրչին տակ, Կովկասեան կռիւներու պատմութեան ընթացքին։

Գեներալ-մայօր Բեհբութ Շելկովնիկովը հայ էր, Նուխեցի ազնուական հողատէրի մը զաւակը։ Եօթը տարի, Տաղստանի մէջ զին. կառավարիչ եղած ատեն, իրեն օգնական ունէր Էրզրումի, Վանայ և Դամասկոսի ապագայ ռուսական հիւպատոս, ապագայ զօրավար՝ մեր խօսակից Կ. Կամսարականը։

Տաղստանի մէջ, ամէնքը զինք կը պաշտէին, թէ՛ Ռուսերը, թէ՛ Թուրքերը՝ որոնց դէմ կռուած և զանոնք նուաճած էր՝ «Կովկասի խաղաղարարը» տիտղոսին արժանանալով, և թէ՛ — անհունօրէն աւելի դժուար բան — իր ազգակից Հայերը։ Ա՛յնքան վեհանձն որքան խելացի, այնքան քաջ որքան հմուտ, իր յատկութիւնները զինուորականի յատկութիւններ չէին միայն։ Առաջնակարգ վարչագէտ էր ան։ Կը պատահէր որ ժողովներու մէջ՝ շէրիաթի վերաբերեալ խնդիր մը ծագէր։ Իբրև նախագահ՝ կը հարցնէր միւֆթիներուն թէ ինչպէ՛ս զայն կ'ըմբռնէին ըստ շէրիաթի։ Բարդ խնդիրներ էին, ու միւֆթիները պայմանաժամ կ'ուզէին մտածելու և պատասխանելու համար։ Այն ատեն ինքը՝ Շելկովնիկով, կը պարզէր իր ըմբռնումը և միւֆթիներն, հիացած, կ'ըսէին թէ շէրիաթը երբեք այդքան յստակ երեւցած չէր իրենց և թէ արդարև ատկէ ուրիշ ո և է մեկնութիւն կարելի չէր տալ օրէնքին։

Ան կը գերազանցէր ամէն մարզի մէջ։ Քիչ վերջը պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ կ'արժէր իբրեւ զինուոր։ Բայց իբրեւ ատենախօս ալ՝ իր նմանը չունէր ան։ Ամբողջ Ռուսաստանի և Կովկասի Հայոց մէջ՝ «Արձագանգ»ի հրատարակիչ Աբգար Յովհաննէսեանը հռչակաւոր էր որպէս թամատա, ինչ որ կը նշանակէ խնջոյքներու նախագահ, զուարթութեամբ, քաֆով և իմաստով լեցուն բաժակաճառերու արտասանող մը, ոգեւորողը, յաջողիչը սեղանին, խնջոյքին հոգի՛ն՝ վերջապէս։ Արդ, Աբգար Յովհաննէսեան մերժեց թամատայութիւնն ընել սեղանի մը որուն ներկայ էր Շելկովնիկով, և երբ այս վերջինը բռնի ընդունեց այդ պաշտօնը, բոլոր հրաւիրեալներն հաստատեցին Աբգարի կարծիքը, որովհետև զօրավարն անգերազանցելի էր, արդարեւ։

Կը ծագի 1876ի Ռուսո-Թուրք պատերազմը։ Շելկովնիկով, Սօխումը առնելէ ետք, Նովօրոսիսքի զինուորական կառավարիչն է։ Մուխթար փաշայի անակնկալ դիմադրութիւնը կը ձախողեցնէ Ռուս բապայակոյտին յատակագիծը։ Թուրք հրամանատարը բռնած է այնպիսի դիրք մը, որ անկարելի է զինքը այնտեղէն հանել։ Մեծ. դուքս Միքայէլ կացութիւնը քննելու և որոշման մը յանգելու համար, խորհրդակցութեան կը կանչէ բոլոր զօրավարները։ Ռուսաստանի ամենէն անուանի ռազմագէտը՝ ընդհ. սպայակոյտի պետ Զօր. Օպրուչև, յատկապէս ղրկուած է Բեդերսպուրկէն՝ այդ խորհրդակցութեան մասնակցելու համար։ Նիստը կը բացուի և Մեծ. դուքս Միքայէլ առաջին անգամ խօսք կուտայ Շելկովնիկովի՝ իբրև ներկայ զօրավարներու ամենէն երիտասարդին, յատկապէս այդ ժողովին կանչուած։ Եւ Շելկովնիկով, անվեհեր ինչպէս թշնամիին՝ նոյնպէս իր պետերուն առջև, խօսք կ'առնէ և կը յայտնէ սա՛ կարծիքը՝ թէ մինչև այն ատեն հետեւուած թաքթիքը սխալ էր ամբողջովին, թէ կացութեան բանալին Օրլոքլեան էր, և թէ պէտք էր յանդուգն արշաւով մը թշնամին շրջապատել ու հանկէ զարնել։ Մեծ. դուքսը յայտնի հիացմամբ մը մտիկ կ'ընէր Հայ զօրավարին լուսացայտ ծրագրին, ինչ որ չի վրիպեր փոխարքայի օգնական՝ Բոլոնիայի Իշխան Սվիատոբոլկ Միրսքիի աչքէն, որ իսկոյն ոտքի կ'ելլէ և բոլորովին կը հակառակի այդ կարծիքին, զոր անգործադրելի ցոյց կուտայ։ Նոյն կարծիքէն է Օպրուչև։ Մեծ-դուքսին հրաւէրովը՝ Շելկովնիկով երկրորդ անգամ կը խօսի։ Երիտասարդ Ռուս տեղակալ մը, որ իբրև քարտուղար ներկայ է խորհրդակցութեան, վերջէն կը պատմէ իր դպրոցական ընկերոջ՝ մեր խօսակցին Զօր. Կամսարականի, թէ Շելկովնիկովի այս ճառը ո՛րքան տպաւորիչ, ո՛րքան համոզիչ եղաւ՝ որ Մեծ. դուքսը, Օպրուչև և միւս ամէնքն, այլ ևս պէտք չտեսան խորհրդակցութիւնը երկարելու։ Նիստէն վերջ ամէն ոք մատնացոյց կ'ընէր Շելկովնիկովը իբրև «մեր ապագայ ժէնէրալիսիմը...»։ Փոխարքայի օգնականը, դժգոհ, կ'առաջարկէ Շելկովնիկովի ծրագրին ընդունելութենէն ետք՝ գործադրութիւնն ալ անոր յանձնել։

— Ուրախութեա՛մբ..., կը պատասխանէ հայ զօրավարը, և կը դնէ իր պահանջները, ա՛յսքան հեծելազօրք, ա՛յսքան հետեւազօրք, այսքա՛ն թնդանօթ, ևլն...։ Իր պահանջածին մէկ երրորդն ալ չեն տար իրեն. այսուհանդերձ՝ ինքը զօրքին գլուխը կ'անցնի և բանակին առջեւէն կը թափի դէպի Օրլոք...։ Յանկարծակիի կը բերէ Մուխթար փաշան, սակայն առջեւէն գացող հեծելազօրքի հրամանատարին աննախաձեռնութեանը պատճառաւ՝ չի կրնար պահել գրաւած դիրքը, ու սքանչելի նահանջով մը — մինչդեռ ամէն մարդ զինք կորսուած կը կարծէր — ետ կը դառնայ ու կը միանայ բանակին։ Ծրագրին գործնականութիւնը ապացուցուած էր։ Տասնըհինգ օր ետք, Շելկովնիկովի պահանջածին կրկնապատիկ ուժով՝ նոյն յատակագիծը կը գործադրուի, կատարեալ յաջողութեամբ և յաղթանակով։ Մուխթար փաշայի բանակը անձնատուր կ'ըլլայ. փաշան, ինքը, դժուարաւ կ'ազատի։ Այս գործողութիւնը, որ «Ալաճա Տաղի կռիւը» կը կոչուի, կատարուեցաւ Լազարեֆի հրամանատարութեան տակ։ Լորիս-Մելիքօֆ ընդհ. հրամանատար էր այդ բանակախումբին։

Հաշտութիւնը պիտի կնքուի։ Ռուս բանակները դեռ Հայաստանի մէջ են։ Եւ ահա՛, Հայուն սև բաղդէն, Շելկովնիկով կը հիւանդանայ և կը մեռնի Հասան Գալէի մէջ։ Դեռ 39 տարեկան էր։

Երբ լուրը կը բերեն Լորիս-Մելիքօվի, ձեռքերը ծունկին կը զարնէ և կ'ըսէ

— Ես ի՞նչ պիտի ընեմ այսուհետեւ։

Նոյն միջոցին կը մեռնի նաև Լորիսի հօրեղբօրորդին՝ ուրիշ զօրավար Մելիքօֆ մը։ Կուգան ցաւակցութիւն յայտնել Լորիսին.

— Ի՞նչ ազգականի մահուան վըրայ կը խօսիք, Շելկովնիկո՞վն է մեռել... կը հառաչէ պատկառելի Լորիսը...։

Իր բոլոր ընկերները՝ ռուս յայտնի զօրականներ՝ մինչև այսօր ալ կ'ըսեն թէ արտակարգ հանճար մըն էր ան։ Նկարագիրը և միտքը իրարու հաւասար էին իր մէջ։ Ռազմագէտը (սթրաթէժ) ռազմավար մըն էր միևնոյն ատեն։ Անկարելի էր իրեն դիմադրել, այնքա՛ն մեծ էր իրմէ բղխող խանդավառիչ ուժը։ Տարիներ վերջը, երբ մէկ տեղակալը կ'ըսէր Զօր. Կամսարականի, որ նոյնը կը հաստատէ, թէ խօսած պահուն ճշմարտապէս կայծեր կ'ելլէին աչքերէն...։

Եւ Շելկովնիկով Հայ էր։ Շնորհակալ եմ, պէ՛յ, որ անոր պատմութիւնը մեզի ըրիք երէկ գիշեր...։

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՎԱՆ(*)

(ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Օրը վերջանալու մօտ է. անապատը դատարկ է։ Ահաւասիկ հանգրուան մը, Փախստականներն են որ իջեւանած են գիշերը անցնելու համար։ Մանուկները կը յանձնուին իրենց ծնողներուն, և ճամբան կը շարունակենք։ Բայց մենք ալ ուշացած ենք։ Պ. Տէրմէն մեզ ուղեկցող կօզակները և ամերիկեան կամաւորները մեզմէ առաջ ղրկած էր՝ մօտէն իրենց հետեւելու համար։ Անոնք մեկնած են, անապատը ամայի է, և մենք առանձին ենք Վալի Ահմէդի հետ։ Ո՞ր կողմն երթալ. ոչ մենք գիտենք և ոչ նա։ Արեւը կը ձգէ իր վերջին ճառագայթները դաշտավայրին վրայ, Արարատի կատարը կը բոցավառուի գեղեցիկ արեւամայրէ մը։ Կ'երթանք ըստ բաղդի. Վալի Ահմէդ կը քննէ ճամբան։

— Կ'երեւայ թէ այստեղ է. ահա և թարմ հետքերը։

Կը նշմարուի հեռագրաթել մը, որ կը կտրէ դաշտավայրը։

— Գնա՛ հեռագրաթելին ուղղութեամբ, Վալի Ահմէդ. տեղ մը դուրս կուգանք,— կըսէ Պ. Տէրմէն, և մենք կ'ուղղուինք դէպի աջ. կը վազենք առանց շնչաւոր արարած մը տեսնելու։

Արեւը աներեւութացած է. վերջալոյսը կը տարածուի համր դաշտավայրին վրայ. ոչ տուն կայ, ոչ ծառ, ոչ կրակ...։ Վալի Ահմէդ գլուխը կը ցնցէ։

— Ո և է տեղ կը հասնինք. միայն թէ քիւրդերը չյարձակէին,— կ'ըսենք իրեն։

Վերջապէս հեռաւորութեան վրայ կրակ մը կը նշմարենք. կը մօտենանք։ Ահա՛ քանի մը զինուորներ և խրճիթ մը։

— Պահականո՞ց է։

— Այո՛, ձերդ գերազանցութիւն, պահականոց է, Թ. 5։

— Իսկ ո՞րտեղ է Կըզըլ-Դիզէ էտապը։

— Այստեղէն 20 վերստ հեռու է։ Այստեղ Արծափն է, ձախ կողմը կ'իյնայ Դուդուն իսկ աւելի այն կողմը՝ Դիադինը։

— Միևնոյն է, գնա՛ դէպի Արծափ,— ըսաւ Պ. Տէրմէնը Վալի Ահմէդին.— արդէն գիշեր է. այնտեղ կը գիշերենք. իսկ վաղը կը շարունակենք։

Մեր առջեւն է լուսաւորուած տուն մը։ Կայան մըն է։ Ներս կը մտնենք։ Զորս անկողիններով սենեակ մըն է, զոր կը լուսաւորէ լամպ մը։ Ի՜նչպէս տաք, ապահով և հաճելի կը թուի այս բոլորը։ Թէյ կը բերեն։

(*) Տես. նախորդ թիւեն

Գիշերը կ'իջնէ ցուրտ, անողոք և կը ծածկէ այն թշուառները, որ դաշտին մէջ մնացած են ցնցոտիներու տակ, սպասելով որ երկինքը գթայ իրենց վրայ և զիրենք վերադարձնէ հայրենի կտուրին տակ։

Հինգ ... են այդ սենեակին մէջ։ Կը խօսին, թէյ կը խմեն, կ'ընթրեն և կը քնանան։ Առաւօտեան ժամը 7ին, թէյէն յետոյ, ճամբայ կ'ելլենք Կըզըլ-Դիզէ երթալու համար։ 20 վերստ ունինք առջևնիս. ճամբան դիւրագնաց է։ Երէկուան տեսարանները կը կրկնուին, և նորէն տղաներով բեռնաւորուած կը շարունակենք մեր ճամբան։ Յանկարծ կը տեսնենք երկու ձիաւորներ, հրացանը ձեռքերնին, որ դէպի մեզ կ'ուգան։

— Ո՞վ են ասոնք, կօզակնե՞ր են։

— Ո՛չ, կը պատասխանէ Վալի Ահմէդը։

Ձիաւորները կը մօտենան։ Ամերիկեան կամաւորներն են, որ ամբողջ գիշերը մտատանջ՝ փնտռած են Պ. Տէրմէնը, ինչպէս ըրած են նաև կօզակները։ Քիչ մը անդին կը հանդիպինք ուրիշ խումբի մը, և վերջապէս ամբողջ մեր բեռներով ու մանուկներով կը մտնենք Կըզըլ-Դիզէ։ Պ. Տէրմէնին կ'օգնեն՝ կառքէն դուրս ելնելու համար։ Շարունակ գէշ դիրքով նստած ըլլալով՝ անոր ոտքերն ընդարմացած էին։ Կայանի հրամանատարը...., զինքը կ'ընդունի շատ սիրալիր կերպով։

— Մենք երէկ ամբողջ իրիկուն ձեզի կ'սպասէինք, ձեր կօզակներուն եսաուլն ամէն կողմ մարդ ուղարկեց ձեզի փնտռելու. նոյնպէս կամաւորները դուրս ելան փնտռելու։ Այնպէս կարծեցինք թէ քիւրտերուն ձեռքն ինկաք. այս կողմերս անոնք երբեմն-երբեմն խլրտումներ կ'ընեն։

Հոս Պ Տէրմէնին կը տրուի գորգերով ծածկուած սենեակ մը։ Պատէն կախուած է Կայսրին պատկերը։ Պ. Տէրմէնի իսկ կարգադրութեամբ, արդէն բռնուած են ութ կառքեր՝ Վանի մէջ գողցուած ապրանքներով. Պ. Շրջանապետը կ'ըսէ, թէ այդ գողօնները պիտի վերադարձնէ իրենց իսկական տէրերուն։ Այսօր (հոկտ. 20) դարձեալ բռնել տուաւ 36 ուղտեր որ Վանէն կուգային։ Բոլոր այս գողցուած ապրանքները պիտի վերադարձըւին Վան։ Հոս կայանի մը հրամանատարը հեռագիր մը ստացաւ, որով կը հրամայուէր իրեն պահակախումբ մը ընկերացնել շոգեմակոյկին . . . խրամահատներ զայն պիտի հասցնեն մինչև Վանի լճին եզերքը։

Վաղը, հոկտ. 21ի առաւօտեան ժ. 6ին, Կըզըլ-Դիզէէն կը մեկնինք։

Իգդիրի մէջ հանդիպեցանք գեներալ Թամամշեանին, որ կ'զբաղի յատկապէս փախստականներու խնդրով։ Երկար տեսակցութիւն մը ունեցան գեներալը և Պ. Տէրմէնը. այդ տեսակցութեան արդիւնքն այն եղաւ, որ սննդատու խումբ մը կը հետեւի շրջանապետին մինչև Վան։ Պ. Տէրմէնի դիմումին վրայ՝ Քաղաքներու Միութիւնը այժմէն իսկ հիւանդանոց մը կը բանայ և Կարմիր-Խաչը պիտի ղրկէ բժշկական-սանիտարական խումբ։ Վաղը պէտք է 55 վերստ ճամբայ կտրենք և Թափարէզը անցնինք։ Անկէ մինչև Փանզը, լճին եզերքը, կայան չկայ այլ ևս։ Ընդամէնը 110 վ. և երկու գիշեր, որ պէտք է բացօթեայ պառկինք։ Փանզի մէջ նորէն հրամանատար մը պիտի գտնուի։

Համագործակցող (Ս. Դ. Հնչ. և Հ. Ս. Ռ.) կուսակցութեանց Գահիրէի յանձնախումբին Դ. րդ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ հինգշաբթի Դեկտ. 30 երեկոյեան ժամը 9ին Հնչակեան սրահին մէջ։ Պիտի դասախօսէ ընկեր Ազարիկ Գոլոյեան, նիւթն է «Ժամանակակից խնդիրներ»։ Երկսեռ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ունկնդրելու զայն։ Մուտքը ազատ է։

ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՈՅԻ
ՆԻՔՈԼԱ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

«Ո՜վ Մոնթենեկրոյի աղջիկներ, կ'օրհնեմ ձեզ, զի հայրենիքի սէրը այնքա՜ն խոր է ձեր սրտերուն մէջ:»

Նիքոլա Թագաւոր

Մեծ ազգերու ահաւոր զանգուածին մէջ, Մոնթենեկրոյի ժողովուրդը և իր Թագաւորը կարծես մոռացութեան դատապարտուած են. Մոնթենեկրօ՛, պզտիկ երկիր մը, մեծ թշնամիներով պաշարուած, ցեղ մը որ պահած է իր ազատութիւնը՝ արիական ու առնական հերոսութեամբ մը:

Արդիական Եւրոպայի հերոսական տարեգրութեանց մէջ չկայ պատմութիւն մը ա՛յնքան դիւցազնական ու ասպետային՝ որքան Մոնթենեկրեան պատմութիւնը:

Մոնթենեկրեան ժողովրդեան ոգին կը տեսնենք իրենց գեղջկորդի Թագաւորին ոգւոյն մէջ:

Երբ Լորտ Նիւթըն 1892ին այցելեց Ցէթինեէի մէջ Նիքոլա Թագաւորին որ այն ատեն դեռ իշխան էր, ու իրենց խօսակցութիւնը դարձաւ մեծ մարդասէրին՝ Կլատսթընի շուրջ, Նիքոլա Թագաւորը անսայլայլ զմայլանքովմը կ'արտայայտուէր և իր պաշտումին առարկան կ'ընէր զայն: «Չկայ Կլատսթընի պէս մէկը» կ'ըսէր ան՝ անհուն երախտագիտութեամբ մը յիշելով այն բարիքները զորս ան ըրած էր այդ բուռ մը քաջարի ժողովուրդին:

Անցեալ ու ներկայ դէպքերը շատ բաներ կը պատմեն մեզ այս Թագաւորին ու իր Թագաւորութեանը մասին:

Նիքոլա Թագաւորը անզուգական պատկեր մըն է «Թագաւորներու գիրք»ին մէջ: Անիկա վաղնջական աշխարհի կենդանի մէկ տիպարն է: Զգայուն բանաստեղծ մըն ալ է, որ իր ժողովուրդին սիրուն երգեր կը նուիրէ, և անոնց արդարութիւն ու հաւասարութիւն կուտայ՝ արեւելեան դատաւորի մը պէս:

Հակառակ Թրիէսթէի և Բարիզի մէջ առած իր դաստիարակութեան, եւրոպական արդի ապրելակերպն ու աշխարհիկ բարքերը չեն ազդած իր վրայ: Անիկա կը մնայ միշտ գիւղացի մը՝ գիւղացիներուն մէջ: Ապուխտը, երշիկը, ու խընձօրօղին կը զարդարեն իր արքայական սեղանը. Նոյնիսկ շատ անգամ սեղանին վրայ սփռոց փռել չի տար երբ ճաշողը միայն ինքն է: Նիքոլա Թագաւոր յաճախ իր կօշիկները ոտքէն չի հանած ալ կը քնանայ, և երբ իր սիրական էշը հեծնելու ըլլայ՝ նախապէս ոտքերը կապոցով լաւ մը կը փաթթէ և մուշտակն ու գլխարկը հագնելով կը ճամբորդէ: Տարազով՝ երբեք չի զանազանուիր իր հպատակներէն:

Ցէթինեէ իր պալատը երկու յարկէ բաղկացած պարզ տուն մըն է որ շուրջի տուներէն կը զանազանուի միայն արքայական դրօշակով ու դրան առջև սպասող պահնորդով մը: Ցէթինեէ պզտիկ քաղաք մըն է, շինուած լեռներու մէջ, ընդամէնը երեք թաղ՝ կազմուած. Ունի դեղարան մը, երկու լուսանկարչի խանութ, համետագործ մը, ու մի քանի դերձակի խանութներ:

Վաղնջական այս պարզ ու նահապետային կեանքին մէջ, Նիքոլա Թագաւորը ճշմարիտ արտայայտիչն է իր ժողովուրդին: Եւրոպայի մէջ չկայ ցեղ մը որ բաղդատուի այս լեռնական ցեղին հետ: Մոնթենեկրեան լեռներուն մէջ դեռ կը հանգչին հին օրերուն սև ու մութ ստուերները: Ցեղին բոլոր յիշատակները, աւանդութիւններն ու երգերը կը դառնան տակաւին Թուրքին շուրջ, իրենց դեռ չի մարած ու չի հանգչած կռիւին ատենէն:

Հինգ հարիւր տարիներ անցեր են այն ողբերգական ու սև օրերէն ի վեր, երբ Գոսովայի մէջ Սերպիական իշխանութիւնը հիմնայատակ ջնջուեցաւ Թուրքերուն կողմէ, որուն մէկ զաւն յիշատակը Մոնթենեկրոյի ժողովուրդը կը կրէ մինչև հիմա իր գլխին վրայ, «սև կոյտ» մը, իբր տխուր խորհրդանշանը անմոռանալի ողբերգութեան մը:

Ցաւէն ու սրտառուչ խորհրդանշան մըն է ան, որուն մէջ կը տեսնուի ցեղի մը արցունքը:

Մոնթենեկրօ՛, ողբերգութիւն մը ու հերոսական դարերէ մնացած պատմութիւն մը:

Չկայ դիւցազներգութիւն մը արդի Եւրոպական պատմութեան մէջ ա՛յնքան գեղեցիկ՝ որքան Մոնթենեկրեան դիւցազներգութիւնը:

Հնկայատիպ ցեղ մը, պարթև հասակով, եռանդուն, պարզ, անվախ, հովուական և առնական՝ որ կարծես ներկայ դարուն չի պատկանիր, այլ 14րդ դարէն մնացած թանկագին յիշատակ մըն է որուն վրայ չեն ազդած արդի աշխարհին անհոգ հոսանքները:

Մոնթենեկրոյի Թագաւորը հպարտ է իր աղջիկներովը: «Ուրիշներ կ'ըսեն թէ Մոնթենեկրոն բան մը չարտածեր», կ'ըսէ Նիքոլա Թագաւորը. «Ինչպէ՞ս չարտածեր. իմ գեղեցիկ աղջիկներս հապա ի՞նչ են: Մէկը ամուսնացած է Իտալիոյ Թագաւորին, երկուքը ռուսական մեծ դուքսերու հետ, իսկ չորրորդն ալ Սերպիոյ Թագուհին է: Եթէ ասոնք արտածութիւններ չեն, չեմ գիտեր ի՞նչ պէտք է կոչել զանոնք:»

Ան հպարտ է նաև Մոնթենեկրոյի կիներով:

1876ին՝ Թուրքերու հետ ունեցած պատերազմէն վերջն էր որ այս բանաստեղծ Թագաւորը ձօնեց իր ժողովուրդին գեղեցիկ գիրք մը, «Պալքաններու Աղջիկ»ը խորագրին տակ սքանչելի Թատերգութիւն մը, որուն մէջ ան այսպէս կը ներբողէ Մոնթենեկրոյի կինը:

«Ո՛վ Մոնթենեկրոյի կիներ, կ'օրհնեմ ձեզ, զի հայրենիքի սէրը այնքա՜ն խոր է ձեր սրտերուն մէջ:

«Դուք կ'ընկերանաք մեզի մինչև պատերազմի դաշտը ու մ՛իսկ կռիւէն վերջն է որ կ'ողբաք մահը մեր արիասիրտ հերոսներուն, որոնք կ'իյնան մեր գեղեցիկ լեռներուն վրայ, իրենց աչքերը ազատութեան կարմիր արշալոյսներուն սեւեռած անքթիթ:

«Ձեր սրտայոյզ արցունքներուն մէջ, ո՛վ Մոնթենեկրեան քոյրեր, դուք կ'անմահացնէք մեր դիւցազներուն մահը ու կը քաջալերէք մեզ՝ աւելի մեծ ու սքանչելի հերոսութեանց բարձունքները սաւառնելու:

«Յոգնած ու կթոտած ձեր ոտքերը ըղքոտուած ժայռերու և պատառաժներու փուշերէն, ու ձեր զգեստները հինցած ու պատառատուն, կը յառաջանաք դէպի մեզ, ո՛վ իմ քոյրերս, փոթորիկի ու արհաւիրքի ներքև գտնուող մեր հայրենեաց սահմաններէն, ու մեզի զէնք և կերակուր կը բերէք: Վառօդին թանձր մուխին ու կրակին մէջէն ծանր խաչը ձեր ձեռքը բռնած —որ մեր ազատութեան խորհրդանշանն է— դուք կը յառաջանաք դէպի մեզ:

«Ես տեսած եմ ձեր հրեշտակային պայծառ ու լուսափայլ դէմքերը ու սրտիս մէջ յորդող զգացումները անզօր եղած են երգելու ձեր առաքինութիւնը, անձնուիրութիւնը ու սիրավառ հայրենասիրութիւնը:

«Զէթայի գեղածիծաղ ու անուշ ափերուն վրայ իմ երեւակայութիւնս հանդիպեցաւ կնոջ մը, որ ձեզի պէս միեւնոյն խաչերը կը փայփայէր: Ես ձեր առաքինութիւնն ու հերոսութիւնը անոր շրթներուն մօտեցուցի ու անիկա ըմպեց զայն անմահական ջուրի մը պէս ու ժպտելով ըսաւ ինծ. «Ես Մոնթենեկրեան կինն եմ:»

* *

«Աշխարհի ամենամեծ երկիրը չէ Մոնթենեկրոն և ոչ ալ Պալքաններու, կ'ըսէ Նիքոլա Թագաւորը, սակայն ես ո և է երկրի հետ չեմ փոխեր զայն:» Հին աւանդութեան մը վերջամնաց հերոսն է կարծես այս Թագաւորը:

Երբ աշխարհի վրայ խաղաղութիւնը տիրէ նորէն, Պալքաններու այս քաջասիրտ առիւծը, որ դժբախտաբար վիրաւորուեցաւ վերջերս, պիտի ապրի դարձեալ իր գեղեցիկ պալատին ու պարտէզին մէջ, ու փոխանակ իշու վրայ նըստելու՝ անիկա պիտի հեծնէ իր սիրական ձին ու պիտի երթայ քննութենէ անցնելու արքայական զօրքերը, ու պիտի երթայ նաև արքայական պարտէզը, տեսնելու համար իր երկու մանչ զաւակները, Տանիլօ և Միրքօ իշխանները, որոնք «թէնիս» կը խաղան: Եւ Նիքոլա Թագաւորով պիտի վերջանայ աւանդութիւնը հին Սև Լերան իշխաններուն:

Նիքոլա Թագաւորը պիտի ապրի իբր հերոս մը, խորադէտ դէմք մը, Նըստած իր սահմանագլուխին դրան առջև, արևուն ոսկեղէն ճառագայթներուն տակ, հովանուտ ծառի մը ներքև, ուրկէ սլաւական գեղեցիկ գեղօններ կը հիւսէ իր ժողովուրդին համար....

Թարգմ. Ց. Հ. ԹԸԳԸՐԵԱՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Շար. Մր. Ն. Ուիլեըմսի ճառին)

Այսպէսով, ճամբայ ելլողներուն մէկերրորդը, կամ մէկ-երրորդէն ալ պակասը, իրենց համար որոշուած տեղերը հասան: Ի՞նչ էին այդ տեղերը: Թուրք իշխանութիւնները զանոնք հեգնաբար կ'անուանէին «երկրագործական գաղթավայրեր»: Ասոնք, իրականին մէջ, անելի ճահճավայրեր էին, կամ երբեմն անապատային տեղեր ուր ո՛չ ջուր կար ո՛չ ալ մշակութեան կարելիութիւն, և ուր նոյն իսկ թշուառ արաբները, որոնք անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր հոն կ'ապրին, յաճախ անօթութենէ կը մեռնին: Անոնք հոն կը համնէին ողբալի վիճակի մէջ, և անոնք որ տակաւին մեռած չեն այնտեղ՝ հաւանօրէն շուտով պիտի մեռնին: Ահա այս է Հայերուն ճակատագիրը՝ ցրուած քաղաքներուն մէջ: Խօսքս Հայաստանի Հայերուն մասին չէ: Տարբերութիւնը խիստ մեծ է: Ցրուած քաղաքներու Հայերը, մեծաւ մասամբ արհեստաւորներ, վաճառականներ, խանութպաններ կամ ազատ ասպարէզի մարդեր են: Ասոնք շատ ընդարձա՛կ զարգացումի տէր անձեր են, նրբացման այնպիսի աստիճանի մը հասած՝ որ երկրին մահմետական ազգաբնակչութեան մակարդակէն արտակարգ կերպով վեր է: Ասոնք նրբացած, կըրթուած և նիւթական տեսակէտով հանգստաւէտ կեանքի մը վարժուած ըլլալնուն համար՝ ա՛լ աւելի կ'զգան իրենց կրել տրուած տառապանքները: Հայաստանի Հայերը տարբեր դիրքի մը մէջ կը գտնուէին: Անոնք իրենց բնիկ երկրին մէջ էին. անոնց ամենամեծ մասը երկրագործներ էին և ասոնցմէ մնացողները դարձեալ երկրագործներ են, որոնք կը մշակեն իրենց արտերը և անոնց արտադրութեամբը կ'ապրին:

Փոխ-Նախագահը (Մր. Ուիթլի). — Պարտք կը զգամ դիտել տալ յարգելի երեսփոխանին որ այս նիւթը ներկայ վիճաբանութեան մէջ իր տեղը ունի միայն իր առնչութեամբը ո և է գործի մը հետ զոր, յարգելի երեսփոխանին կարծիքովը, Բրիտանական կառավարութիւնը կարող էր կամ պէտք էր ընել, և թէ այնպիսի ընդհանուր նկարագրութիւն մը որուն մէջ ինք կ'ուզէ մտնել՝ կառավարութեան կողմէ կարելի ո և է ձեռնարկի մը սահմանէն դուրս կը գտնուի: Անիկա սկսաւ ըսել թէ առաջարկ մը պիտի ընէ թէ ի՛նչ կրնայ ընել կառավարութիւնը: Խնդրոյն այս մասը միայն կրնայ յարմարիլ այսօրուան վիճաբանութեան:

Մր. Թ. Բ. Օ'Քօնոր. — Տէ՛ր, կրնա՞մ խոնարհաբար դիտել տալ ձեզի թէ այս բաները կատարուած են պատերազմիկներէն մէկուն կողմէ որուն հետ պատերազմի մէջ կը գտնուինք. թէ այս բաները վաւերացուած են, եթէ ոչ գըրգռուած՝ թշնամի պատերազմիկներէն մէկ ուրիշին կողմէ. թէ կառավարութեան համար կարելի է այս բաները նկատել իբր մէկն այն պատճառներէն որոնց համար նա այսպիսի մեծ դրամական գումար մը կը պահանջէ՝ որպէսզի կարող ըլլայ այս պատերազմը յաջող վախճանի մը յանգեցնել, և թէ՝ վերջապէս՝ մեր երկրին և չէզոք երկիրներու մէջ հանրային ուշադրութիւնը արթնցնելով մենք օգնած կ'ըլլանք կառավարութեան՝ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնելու այս ժողովուրդներուն ո և է օժանդակութիւն մը հասցնելու համար: Այս պատճառներով զօրաւոր կերպով կոչում կ'ընեմ ձեզի, կարգի մասին ձեր դատողութեան ներածին չափ՝ ըստ կարելւոյն չի սահմանափակել վիճաբանութեան շըրջանակը:

Փոխ-Նախագահը. — Խնդիրը ո և է կերպով կարգէն դուրս համարել չէր միտքս: Եթէ երեսփոխանները այդ տպաւորութիւնը ունեցան, իմ միտքս ազատովապէս սխալ հասկցուած է: Ես միայն ըսել ուզեցի թէ խնդիրը պէտք է առնչութիւն ունենայ բանի մը հետ զոր կառավարութիւնը անգործադրելի թողած է և կամ պիտի կրնար կատարել:

Մր. Ա. Ուիլեըմս. — Շատ փափաքող եմ ձեր սահմանած ուղղութեան հետեւելու: Եթէ կարգի կանոններէն դուրս ելայ, վասն զի եմ որ այդ բանը պիտի վերագրէք իմ անփորձութեանս և այսպիսի խնդիրներու մէջ իմ անյաջողակութեանս: Իմ ըսել ուզածս այն էր որ այս ժողովուրդը երկու դասակարգ ունի որոնք տարբեր դիրքերու մէջ կը գտնուին: Կ'ուզէի պատճառաբանել թէ այս դասակարգերէն երկուքին համար ալ՝ կառավարութիւնը ներկայիս մէջ ո՛չ միայն կարող էր բան մը ընել, այլ և անցեալ տարիներու քաղաքականութենէն բխած պատմական պատասխանատուութիւններուն բերմամբ՝ պարտաւոր ալ էր ընելու: Կը յուսամ թէ կարգէն շեղած չեմ ըլլար շարունակելով նիւթս այս ուղղութեամբ: Հայերը, որոնք, ինչպէս նկարագրեցի, տարագրումի, տաժանքներու և մանուամբ աստիճանական փճացումի ենթարկուեցան, տակաւին որոշ չափով գոյութիւն ունէին՝ իբրև փախստականներ Թրքական կայսրութեան զանազան մասերուն մէջ: Կ'ուզեմ թելադրել թէ մեր կառավարութիւնը՝ ըլլա՛յ իր բանակով, ըլլա՛յ իր նաւատորմիղով կամ իր տրամադրած ուրիշ միջոցներով՝ պէտք է իր լաւագոյն ջանքերն ի գործ դնէ ազատելու համար այս ժողովուրդները ուր տեղ որ կարելի ըլլայ: Օրինակի համար, Ֆրանսական տորմիղէն նաւ մը տեսաւ մեծ կարմիր խաչ մը, և յետ քննութեան գտաւ որ 4000 Հայեր ապաստանած էին՝ Անտիոքի և ծովուն միջև գտնուող լեռներուն մէջ: Հոն սակաւաթիւ հին հրացաններով անոնք կը կռուէին գերազանց ուժի մը դէմ որ իրենց վրայ յարձակած էր զիրենք բնաջինջ ընելու նպատակով: Ֆրանսական նաւը կարող եղաւ առնել այս 4000 հոգին և հանել Եգիպտոս՝ ուր անոնց ամբողջութիւնը կամ ստուար մեծամասնութիւնը պիտի ազատուի այն ճակատագրէն որ կը սպառնար իրենց: Առանց մանրամասնօրէն նկարագրելու Հայերու ուրիշ խումբերու կացութիւնը, ես պիտի ուզէի կոչում ընել Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան՝ որ մեզի ո և է հաւաստիք տայ թէ՝ ըլլա՛յ Ասիական Թուրքիոյ ծովեզերքները շրջագայող մեր նաւերով, ըլլա՛յ մեր զօրքերով՝ որոնք հիմա այս աւելի աղէտներուն հանդիսավայրերուն մօտենալու վրայ են—երբ անոնք Պաղեստին հասնին—իր կրցածին չափ ձեռքէն եկած ամէն բանը պիտի ընէ ազատելու այս խումբերէն անոնք որոնք տակաւին հերոսաբար ինքզինքնին կը պաշտպանեն իրենց ճնշողներուն դէմ:

Կը փափաքիմ ուշադրութիւն հրաւիրել Հայոց ուրիշ դասակարգերուն վրայ որոնք ներկայիս ձերբազատուած են և կը գտնուին Օսմանեան կայսրութենէն դուրս: Թուրքիոյ մէջ գործնականապէս Հայեր մնացած չեն այլևս: Այս ըսածս անշուշտ բառական առմամբ ճշմարիտ չէ, բայց քիչեր, խիստ քիչեր մնացած են: Պատերազմին սկիզբը՝ անոնք հաւանօրէն 1,200,000-1,500,000ի չափ կային: Եթէ ճշմարիտ է որ անոնցմէ 500,000էն մինչև 800,000 հոգի սպաննուեցան, ուրեմն Ռուսիա, Եգիպտոս, Պուլկարիա և այլուր ապաստանողները հաւանօրէն Թուրքիոյ հայ ազգաբնակութեան գրեթէ ամբողջ մնացորդը կրնան նկատուիլ: Բուն Թուրքիոյ մէջ անոնցմէ համեմատօրէն նուազագոյն թիւ մը միայն մնացած է: Ասոնցմէ շատերը իրենց կեանքին համար կը պայքարին: Փախստականները գլխաւորաբար Կովկասի մէջ են: Բուն Հայաստանի մէջ Թուրք իշխանութիւնները տեղահանութեան այս քաղաքականութեան չի հետեւեցան: Շիտակ շիտակ կոտորածի շատ աւելի պարզ քաղաքականութեան դիմեցին: Անոնք իրենց զինուորները և ոստիկան զինուորները վըր կեցին այս ժողովուրդին վրայ յարձակելու՝ իրենց գիւղերուն և ագարակներուն մէջ: Ո՛ւր որ այս ժողովուրդները, իրենց լեռներուն վրայ կամ գիւղախումբերուն մէջ, ինքնապաշտպանութեան դիմեցին՝ իշխանութիւնները անոնց դէմ իրենց հրետանին ղրկեցին և զանոնք ամբողջովին ջնջեցին: Ասոնցմէ մեծ թիւ մը կրցաւ հեռանալ ռուս զօրքերու պաշտպանութեան տակ: Այս պատերազմին մակընթացութեան և տեղատուութեան հետ՝ Ռուսիա յառաջացաւ և նահանջեց, և վերստին յառաջացաւ Հայաստանի մէջ: Այս շարժումներու ընթացքին Հայերու ստուար թիւ մը, փախչելով զանգուածային կոտորածներէ, ռուս զօրաց հետեւեցաւ և յաջողեցաւ Կովկաս ապաստանիլ: Կ'ըսուի թէ ներկայիս Կովկասի մէջ 180,000 ապաստանեալներ կան: Այս գաղթականներէն 30,000ը այնտեղ մեռան օգոստոս ամսէն ի վեր և 70,000 մը հաւանօրէն Կովկասէն վերադարձան Հայաստանի այն մասերուն մէջ որոնք այժմ ռուսական գրաւման տակ կը գտնուին, կամ գացին Պարսկաստանի այն կողմերը՝ ուր որոշ չափով ռուսական պաշտպանութիւն մը գոյութիւն ունի:

Այս ժողովուրդներուն նկատմամբ անգամ մ'ալ կոչում կ'ընեմ Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան՝ նկատի ունենալ թէ արդեօք մեր հիւպատոսներուն միջոցաւ կամ դրամական բաշխումներու միջոցաւ կամ մեր ձեռքէն եկած ո և է կերպով մը՝ կարելի չէ՞ բան մը ընել այս ժողովուրդները փճացումէ ազատելու համար: Անոնցմէ շաբաթական հարիւրաւորներ կը մեռնին, կրնամ գրեթէ՝ ըսել՝ օրական հարիւրաւորներ: Մենք այս երկրին մէջ մեր կրցածը ընելու վրայ ենք անոնց օգնութիւն ղրկելու համար: Միացեալ Նահանգաց մէջ ևս հանգանակութիւններ կ'ըլլան անոնց նպաստելու նպատակով: Կովկասի մէջ իրենց հայրենակիցները օրինակելի գործ կը կատարեն անոնց օգնելու տեսակէտով: Անոնք խիստ մեծ զոհողութիւններ կ'ընեն և չարաչար կ'աշխատին: Բայց ասոնք ջախջախիչ թիւ մը կը ներկայացնեն: Այս երկրին մէջ մենք հիւրընկալեցինք, ինչպէս յայտնի է, մօտաւորապէս 100,000 Պելճիքացի ապաստանեալներ: (Յարգելի երեսփոխան մը. «200 հազար»): Լա՛ւ, 200,000, և նոյն իսկ մերինին նման մեծ և հարուստ երկրի մը համար այս բանը նկատուեցաւ շատ մեծ յանձնառութիւն մը: Եթէ նկատի առնէք Ռուսիոյ մէջ ապրող Հայերուն համեմատօրէն փոքր թիւը, — թերևս 1,500,000, — և նկատի ունենանք անոնց սահմանափակ միջոցները, կարծեմ կարելի պիտի ըլլայ ըսել թէ ասոնք ազնուօրէն շարժեցան: Աս ալ պէտք է ըսեմ որ, ապաստանեալներուն օգնելու մէջ ցեղի կամ կրօնքի խտրութիւն չեն ըներ: Պատերազմի արհաւիրքներէն փախչելով Կովկաս ապաստանած փոքրաթիւ մահմետական փախստականներուն իսկ նոյն կերպով օգնութիւն կը տրուի ինչպէս քրիստոնեայ ապաստանեալներուն: Ցեղ մը՝ որ իր սեփական ճգնաժամին մէջ իսկ կրնայ այս կերպով վարուիլ՝ իր նկարագրին ազնուականութեանը մասին շատ գեղեցիկ երաշխիք մը կ'ընծայէ: Կը փափաքիմ որոշապէս ըսել թէ այս խնդիրը իբրև ցեղական կամ կրօնական խնդիր մը չէ որ Ն. Վ. կառավարութեան բարեացակամութեանը կը յանձնարարեմ: Միայն Հայերը չէին որ տառապեցան այս կերպով ու միայն Հայերը չե՛ն որ կը կարօտին այն օգնութեան զոր կառավարութիւնը կրնայ ընձեռել: Շատ մը շրջաններու մէջ Ցեղերն ալ բաւականաչափ տառապանք կրեցին՝ գրեթէ նոյն կերպով: Քրիստոնեայ Սուրիացիները (Ասորիները) ճիշդ միևնոյն կերպով հալածուեցան: Անոնք ալ փախան Թուրք զօրքերու առջևէն: Դեռ անցեալ օր Ն. Վեհափառութեան Դավրէժի հիւպատոսը հեռագրեց այստեղ թէ 25,000 Սուրիացի (Ասորի) ապաստանեալներ իր քաղաքին մօտերը հասած են և թէ դեռ 10,000 ալ անմիջապէս կ'սպասուէին: Կ'աւելցնէր թէ եթէ շուտով նպաստ չհասնի՝ անոնցմէ շատերը պիտի մեռնին:

Միայն քրիստոնեաները չեն: Ինչպէս կ'երեւայ, երկրին բոլոր յառաջդիմական տարրերը բնաջինջ ընելու այս գործելակերպը—որուն երկիրը օսմանցիացնել անունը կը տրուի—Բրիտանեաններու շարքերէն շատ հեռուն ալ կը տարածուի: Սիոնական Հրեաները, ո և է պատճառաւ մը, կասկածուեցան նոյնպէս իբրև լուսաւորող ուժ մը, և իրենք ալ սարսափի ենթարկուեցան: Այդ կողմերէն առաջած վերջին լուրը այն է որ, մեր ժամանակին մեծագոյն կրօնի ուսուցիչը, որ քրիստոնեայ մը չէ՝ ո՛չ ալ հրեայ մը, այլ մարդ մը՝ որ կը ներկայացնէ տեսակ մը բարենորոգուած մահմետականութիւն

կամ մանմնտականութիւնը և ուրիշ կրօնքներ միանգամայն ընդգրկող ընդարձակագոյն կրօնք մը, Ապտ-իւլ-Պահա Ապպաս, մարդ մը՝ զոր մենք չատերը մէկ քանի տարի առաջ պատիւը ունեցանք Լոնտոնի մէջ լսելու, ծեր մարդ մը որ իր ամբողջ կեանքը բարեգործութեամբ անցուց, Կարմեղոս (Քարմէլ) լեռան իր բնակավայրէն բանի Նոպարէթ տարուած է։ Թէ այնուհետեւ իրեն ի՞նչ պատահեցաւ՝ բոլորովին անյայտ է, բայց խիստ հաւանական է որ բաղդերու վատթարագոյնը վիճակուեցաւ իրեն։ Ասիկա պատերազմ մըն է օսմանեան կայսրութեան մէջ գտնուող ամենէն աւելի զարգացած և բարեկարգիչ բոլոր տարրերուն դէմ։ Զերկնցնելու համար այս սոսկալի եղելութեանց նկարագրութիւնը. պիտի խնդրեմ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը ներկայացնող ազնուական որտէն՝ այս խնդրոյն շուրջ ըսել մեզի թէ՝ կառավարութեան կարողութեան սահմանին մէջ գտնուած ամէն բանը— բանակ, նաւատորմիղ, հիւպատոսական պաշտօնակալութիւն — պիտի գործածուի օգնելու համար այս երկու դասակարգի ժողովուրդներուն, անո՛նց որ իրենց կեանքը կը պաշտպանեն Թրքական հողին ներսը, և անո՛նց որոնք ապաստան փնտռած են Ռուսիոյ մէջ և այլուր։ Կրկին կ'ըսեմ. պէտք չէ մոռնանք որ մեծագոյն կարողութիւն հանդէպ կը գտնուինք զոր գուցէ երբեք տեսած ըլլայ աշխարհ։ Հետեւաբար, մեզի անկ է, կարծեմ, ընել ամէն զոհողութիւն, ի հանդէս բերել ամէն ճիգ, եթէ կարելի է սմոքելու համար տառապանքը և մահուընէ ազատելու համար մէկ քանի հազարներ, ինչ որ տակաւին կրնայ յաջողիլ, եթէ ամբողջ մեր օգնութիւնը ընծայաբերուի։

(Շարունակելի)

Ս. Ղազարեանի որ պայուսակներու կոճակները նուիրեց և դնել տուաւ։

Տիկնանց Մասնախումբը անկեղծ շնորհակալութեամբ ստացած է նաև հետեւեալ նուիրատուութիւնները. — Տիկին Մ. Անդրանիկեան (666 մէթր խաքի կերպաս), Տիկ. Գ. Սէլվաճեան (22 չրջազգեստ գամպօրէ, 20 զոյգ կօշիկ և 24 զոյգ գուլպայ,) Տիկ. Գ. Ստավրիտիս (111 թաշկինակ)

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Անաւասիկ Կաղանդը որ կը մօտենայ։ Ուրիշ տարիներ, կաղանդի առթիւ նուէրներ կուտայինք հոն՝ մեր մօտը գտնուող մեր ընտանեաց անդամներուն և մասնաւորապէս մեր պզտիկներուն։ Այս տարի, երբ մեր մեծ ընտանիքին՝ ազգին հարիւր-հազարաւոր զաւակները հեռո՜ւն, անապատներուն մէջ, անօթի, մերկ ու սպաւոր կը հեծեն, մենք ի՞նչպէս կրնանք մեր անհրաժեշտը ունենալէ հազ՝ աւելորդին, նուէրի մասին խորհիլ։ Ըսենք մեր պզտիկներուն, մեր սիրելիներուն, թէ իրենց տրուելիք նուէրը յատկացուցինք իրենց դժբախտ եղբայրներուն ու քոյրերուն, Աղեքսանդրիոյ Հայուհեաց Կարմիր-Խաչին միջոցաւ՝ որ այս նպատակաւ իրեն հասցուած նուիրատուութիւնները պիտի գործածէ անոնց օժանդակութեանը, իր ծրագրին սահմանին մէջ։

Բ. ցուցակ Կաղանդի նուիրատուութեանց

Տիկ. Ա. 100 ղրշ., Օր. Տօսս Կամսարական 500, Օր. Մ. Կիւլիւզար 100, Ոմն. 100, Ոմն 24 զոյգ չուանէ կօշիկ և 100 ղրշ.։

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ
ի դիմաց Հայուհեաց Կարմիր-Խաչի
Վ. Ատենապետի Զ. ԱՐԱՊԵԱՆ

— Տ. Սիմոն Անտոնեան «Արև»ի միջոցաւ կը նուիրէ 50 ղրշ. ողջ Հայ Կ. Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Ճանիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
ԱԶԳ. ՇԱՀԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Վսեմ. Պօղոս Նուպար փաշա (Բարիզ) ստացած է հետեւեալ նոր նուիրատուութիւնները Ազգ. Հիմնադրամի Ընդհ. Հանգանակութեան հաշւոյն.

Պուքրէշի Ազգ. Համագործակցական Յանձնաժողով՝	Ֆր. 3000
Բարիզի Հանգանակիչ Օժանդակ Մասնախումբ	Ֆր. 1000
Նիւ-Եորքի կեդրոն. Նպաստից Յանձնաժողով	Ֆր. 10,000
Գումար՝	Ֆր. 14,000

որով Ազգ. Հիմնադրամի Ընդհ. Հանգանակութեան համագումարը եղած է ֆրանք 528,245.55։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԲՈՐ ՍԱՅԻՏԻ
ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Բոր-Սայիտի կիլիկեան գաղթականներու «Սիսուան» վարժարանի Տիկնանց Մասնախումբը, աւարտած ըլլալով աւելի քան 1200 երկսեռ աշակերտներու եւ ուսուցչուհիներու զգեստեղէն պիտոյքներու պատրաստութիւնը, որուն նուիրուած էր հազուագիւտ եռանդով, իր կողմէն Պատուիրակութիւն մը ղրկեց Բոր-Սայիտ, յանուն Հ. Բ. Ը. Միութեան անձամբ տեղւոյն վրայ կատարելու համար անոնց բաշխումը։ Այդ պատուիրակութեան անդամներն էին Տ. և Տիկ. Հ. Գալճի, Տիկ. Յ. Սիմոնեան, Տիկ. Մ. Շալճեան և Օր. Ձ. Մալէզեան։

Այս բարեխիղճ Տիկնանց գաղթավայրին մէջ ներկայութիւնը յառաջ բերած է մեծ խանդավառութիւն և բազմաթիւ աշակերտութեան կատարեալ խըրախճանք մը եղած է, Կիլիկեցի կարիճ գաղթականները, որ արդէն քանիցս իրենց երկրին մէջ վայելած են Հ. Բ. Ը. Միութեան օգնութիւնները, անգամ մըն ալ ըմբռնած են անոր բարերար դերը, և փութացած են շնորհակալութիւն յայտնել Տիկնանց՝ իրենց ցոյց տրուած անձնուիրութեան և գուրգուրանքին համար։

Տիկնանց Մասնախումբը խաքի կերպասէ համազգեստի գրութիւնը ընդունած ըլլալով, իւրաքանչիւր երկսեռ աշակերտ ստացած է քասթօրէ ձեռք մը հագուստ, խաքիէ զոգնոց մը, գլխարկ մը և պայուսակ մը, զոյգ մը կօշիկ և գուլպայ, թաշկինակ մը և ջուրի գաւաթ մը, ամէն ինչ բոլորովին նոր և խնամով պատրաստուած ու անձնիւր աշակերտի սեփական թիւով թուագրուած։

Աննկարագրելի եղած է այդ հէք և սիրուն փոքրիկներուն ուրախութիւնը, երբ թօթափելով իրենց ցնցոտիներէն, մայրախնամ տիկիններու ձեռքով մէկիկ մէկիկ հագուած սքուած են, իւրաքանչիւր վրան զատ զատ, և այսօր, 1250 աշակերտներու լէգէոնը, իր խաքի համազգեստով, պայուսակն ու գաւաթը ուսընդանութ կախուած, գաղթավայրին պարծանքը եղած է։

Միութեան պատուիրակները տղոց բաժնած են նաև պաքսիմաթ. բայց չուզելով Հիւանդանոցի տկար տղաքները եւս անմասն ձգել, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած են անոնց եւս պաքսիմաթ և նարինջ ընծայելու։

Միւս կողմէ, Տ. Հրանտ Գալճի զբաղած է «Սիսուան» վարժարանի դրասեղաններու, դրատախտակներու և այլ գոյքերու տեղաւորման գործով, ինչպէս ազնուաբար յանձն առած էր հսկել անոնց խնամոտ պատրաստութեանը։ Զգեստներու բաժանման և դպրոցական գոյքերու տեղաւորման գործին ներկայ գտնուած է Կրթական Յանձնախումբի կողմէ Բրոֆ. Յ. Թ. Դայեան, որ յատկապէս Բոր-Սայիտ գացած էր։

Այնպէս որ «Սիսուան» վարժարանը կրած է յոյժ հաճելի ձևափոխութիւն մը, շնորհիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան գովելի նախաձեռնութեան, շնորհիւ այն անձնուէր ջանքերուն զոր աշխ օրէն չի խնայեցին Միութեան Կրթական Յանձնախումբը և Տիկնանց Մասնախումբը, և մասնաւորապէս շնորհիւ յարգելի նուիրատուներու և աշխատակիցներու վեհանձնութեան՝ որ լայնօրէն մասնակցեցան այս պատուական ձեռնարկին յաջողութեանը։

* * *

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Մասնախումբը հրապարակաւ իր ջերմ երախտագիտութիւնը կը յայտնէ այն ամէն ազնիւ անձերուն, որ ըլլա՛յ իրենց նուէրներով, ըլլա՛յ իրենց աշխատակցութեամբը, հաճեցան ազնուաբար նուիրել իրենց թանկագին օժանդակութիւնը։

Մասնախումբը յատկապէս իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ Օրիորդաց Օժանդակ Մասնախումբի գլխաւոր անդամուհիներուն՝ Օրիորդք Առաքելեան, Սէլվաճեան, Թուրշուճեան, Քաֆաղեան, Սէտէֆճեան, Շաղոյեան, Զաքմաքճեան, Բրուտեան և Սինանեան. այն անձնուէր տիկիններուն՝ որ զգեստներու կարի աշխատութեանց սիրայօժար բերին իրենց շնորհալից մասնակցութիւնը, և մասնաւորապէս Տիկնայք Շէրիտճեան պէյի, Գ. Ստավրիտիսի, Սըվալեանի. նոյնպէս՝ Օրիորդք Մանխալեանի՝ որ 50 կտորէ աւելի զոգնոց կարած կամ կարել տուած են. Հայ պատուական դերձակներուն և մասնաւորապէս Տեարք Բրուտեան եղբարց, Ա. Պունճուքեանի, Սարաֆեանի, Արթինեանի և Էքմէքճեանի, որ կարելու աշխատութեանց մէջ իրենց ծառայութիւնները չի խնայեցին. այն ազնուասիրտ վաճառականներուն՝ որ գնումներու առթիւ մեծկակ զեղչեր շնորհեցին, և մասնաւորապէս Տեարք Սթայնի և Ֆիլեփի, Վ. Պարծանքեանի, Ս. Իփլիքճեանի և Ա. Ն. Օտապաշեանի. և վերջապէս, դարձեալ, Տեարք Հ. Գալճիի և և Հայկ Խնայեթեանի որոնց բոլորանուէր աշխատակցութիւնը յոյժ թանկագին եղաւ Մասնախումբին, Տեարք Ն. Պունճուքեանի, Յ. Բէժիճեանի, Խ. Պարոնիկեանի և Լ. Ղօնջէկիւլեանի՝ որ ամէն կերպով հաճոյակատար գտնուեցան, ինչպէս նաև Տիկ. Յ. Յակոբեանի որ ինքնաբերաբար իր կառքը տրամադրեց, Տ. Պըլըխտանեանի որ յանձն առաւ ձրիաբար կատարել արդուկի գործերը և Տ.

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

Պալքաններու մէջ

Լոնտոն. 24.— Ֆրանս. Սպայակոյտին պետ Զօր. Քասթէլնօ Սէլանիկ հասած է՝ ճակատը քննելու նպատակաւ։

Հռոմ. 23.— Աւստրիացիք յայտարարութիւններ ցրուած և ազդեր փակցուցած են հիւսիսային եղած Սերպ դժբաղդ շրջաններուն մէջ՝ խոստանալով թէ Աւստրիա Սերպիոյ գոյութիւնը պիտի յարգէ երբ ազգ և իր հողերուն Պուլկարիոյ կցուելուն պիտի ընդդիմանայ։ Յայտարարութիւնները կ'աւելցնեն թէ Սերպիա՝ ռուսական Բոլոնիոյ տրուածին նման ինքնավար ռէժիմ մը պիտի ունենայ։

Հռոմ, 24. — Գարատաղի Նիքօլա Թագաւորը Ֆլօրանսի մէջ պիտի մնայ։

Հռոմ, 24. — Սերպիոյ Թագաւորը Հռոմ հասաւ։ Մէս. էճ.

Հռոմ, 24.— 140 հազար Սերպ կռուողներ 86 հատ Շնայտէրի մարտկոցներով և չորս 260 մ.մեդրնոց թնդանօթներով, Ալպանիա հասած են։ Սերպ հեծելազօրքը Սիաքի մէջ բացօդեայ կը բանակէ։

Սէլանիկ. 25.— Զօր. տը Քասթէլնօ Դաշնակից զօրքերու իր քննութիւնը աւարտեց։ Յաճախակի տեսակցութիւններ ունենալով անկլօ-ֆրանս. հրամանատարներուն հետ՝ իր գոհունակութիւնը յայտնեց անոնց։ Զօր. տը Քասթէլնօ հիմա Աթէնք գացած է, Թագաւորին այցելութիւն մը տալու նպատակաւ։

Լոնտոն, 23.— Գարատաղցիները կը տեղեկագրեն թէ Աւստրիացիք Նօվի-Պազարի ճակատին վրայ խրամներ կը փորեն և ամրութիւններ կը շինեն։ Միւս կողմէ Աւստրիացիք Թարայի աջ եզերքին վրայ գտնուող բնակչութիւնը տեղահան ըրած են։

Լոնտոն, 25. — Հռոմէն հեռագիր մը լուր կուտայ թէ իտալ. ընդծովեայ մը Ադրիականի մէջ Թշնամի ընդծովեայ մը թորփիլահարելով ընկղմեց։ Նոյնպէս անիկա ընկղմեց զէնք բեռցած աւստրիական մեծ շոգենաւ մը. այդ զէնքերը անշուշտ Ալպանիացւոց յատկացուած էին։

«ՊՐԷԶԼԱՒ» ԸՆԿՄԱԾ

Հռոմ, 24. — «Պրէզլաւ» Սև ծովու մէջ ընկղմած է և «Կէօպէն» անգործածելի դարձած։ Մաճ.

(Այս լուրը, ինչպես Վառնայի ռմբակոծման եւ Ռուս զինուորներու ցամաքահանումին լուրը չհաստատուեցաւ դժբախտաբար:)

ՎԱՌՆԱՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բեթրոկրատ, 23. — Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկագրեն թէ դեկտ. 21ին երկու ռուս թորփիլանաւեր պուլկար թորփիլանաւ մը հալածած են մինչև Վառնայի ծոցը, ուր ցամաքային մարտկոցները ապարդիւն կերպով ռմբակոծած են հետապնդողները։ Այս գործողութեան միջոցին՝ անոնք երկու քարիւղաբարձ Թուրք շոգենաւեր ընկղմելով նաւազները գերի բռնած են։ Ռ.

Յունաստան

Աթէնք, 25. — Յոյն կառավարութիւնը Իտալիոյ հետ բարեկամական բանակցութիւններու վրայ է Ալպանիոյ մէջ իտալական զինուորներու ցամաքահանումին նկատմամբ։

Լոնտոն, 24. — Քոնսթանթին Թագաւորը հիմա ապաքինած ըլլալով իր ունկնդրութեանց վերսկսած է։ Անիկա խիստ զգածուած է կացութեան դժուարութիւններէն։ Միևնոյն ատեն Դաշնակից զինուորներու ցամաքահանումը կը շարունակուի։ Ռ.

Աթէնք, 24.— Պ. Կունարիս կը պնդէ որ ներկայ Դահլիճը իշխանութիւնը պահէ, բայց հաւանական է որ նախարարութեան կազմութեան մէջ փոփոխութիւններ պատահին։ Հ.

Աթէնք, 25 — Կը հաւաստեն այն լուրը թէ Երեսփ. Ժողովը պիտի քուէարկէ պաշարման վիճակի հաստատումը՝ ընդդիմադիրներու յարձակումները ըսկանելու համար։ Հ.

Թուրքիոյ մէջ

Քօբէնհակ, 23. — Բրիտ. օդաչուներ քանդեցին Պոլսոյ մէջ նորահաստատ Բըլուր Իզործարանը։ Բազմաթիւ մարդիկ և զինուորներ մեռան։

Լոնտոն, 22. — Այսօր կ'իմացնեն թէ Թուրքիոյ մէջ գտնուող Գերման բանակները փոխուած և անոնց տեղ Աւստրիացի սպաներ կարգուած են։ Մօք.

Հռոմ, 24. — Ֆրանս. կառավարութեան և Իտալ. Վաճառականական Դրամատան միջև համաձայնութիւն մը գոյացած է ճարտարարուեստական գործակցութեան մը մասին։ Մաճ.

Ամսթերտամ, 24. — Պոլսէն պաշտ. հեռագիր մը կը յիշատակէ թէ ուժանակի մթերանոցի մը մէջ պայթում մը պատահելով 15 հոգի մեռած և բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած են։ Ռ.

«ԹԻՒՐՔՈՒԱԶ» ԸՆԴԾՈՎԵԱՅԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

«Տէյլի Քրօ՛նիքլ»ի Սէլանիկի Թղթակիցը Պոլսէն ստացած հետեւեալ տարօրինակ պատմութիւնը կը հեռագրէ։ Անկէ առաջ ըսուած էր թէ Ֆրանս «Թիւրքուազ» ընդծովեան Մարմարայի մէջ Թուրքերու կողմէ բռնուած և նաւազախումբն ալ գերի տարուած էր։ Ֆրանս. ընդծովեան Պոլսոյ նաւահանգիստին մէջ ցուցադրուեցաւ և Թուրք ընդհ. սպայակոյտէն մէկ քանիներ մեքենավարներու հետ գացին զայն քննելու։ Թուրք սպաները իրենց մեքենավարներէն պահանջեցին որ իրենց բացատրեն մեքենաները շարժման մէջ դնելու եղանակը. այս վերջինները չի կարողացան, որով սպաները Ֆրանսացի մեքենավարներէն մէկը գտան և անոր յայտնեցին իրենց փափաքը։ Ֆրանսացին՝ ընդծովեան ընկղմելու յարմար առիթ մը նկատելով ասիկա՝ իր գերի ընկերներուն նամակ մը գրեց անոնց բացատրելով իր նպատակը և անոնցմէ հրաժեշտ առնելով. նամակը կը վերջանար սա բառերով «կեցցէ հայրենիքը»։ Ընդծովեային վրայ ելլելուն պէս մեքենավարը զայն շարժման մէջ դնելով յառաջացաւ՝ առանց կասկածեցնելու իր նպատակը։ Հաւանականաբար ընդծովեային վրայ կռիւ ծագեցաւ. ամէն պարագայի մէջ ընդծովեան՝ ցուցադրուած ծովեզերքէն քիչ հեռու տեսնուեցաւ, և յետոյ ջրասոյզ եղաւ։ Կ'ըսուի թէ մէջը 6 Թուրք սպաներ կը գտնուէին։

Տարտանէլի մէջ

Լոնտոն, 23.—Գերման աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ Գալլիփոլի (Տարտանէլ) գտնուող Թուրք զինուորներէն 45,000 հոգի ուրիշ ճակատի մը վրայ մեկնած են։

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 25.— Դաշնակից զինուորական կցորդները ռուս. սպայատեղին հասած են. անոնք պիտի այցելեն զէնքի և ռազմանիւթի գործարանները։

Բեթրոկրատ, 24. — Պ. Սազոնոֆ Տումայի մէջ խօսելով ըսաւ թէ Ռուսիա պէտք է ապագային կարովի ընթացք մը բռնէ Պարսկաստանի հանդէպ։ Հաշտութեան մասին շրջած անհիմն զրոյցները հերքեց։ Ռուսիա որոշած է պատերազմը շարունակել մինչև յաղթական վերջաւորութիւն մը։ Ռ.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բեթրոկրատ, 23. — (Պաշտ.) Կալիսիոյ մէջ Բոռնայքի մէջ Թշնամի ջոկատներ ետ մղեցինք։ Պարսկաստանի մէջ Արպարիք գիւղին տիրացանք։ Համատանի մօտ Ասսապապատի կողը գրաւեցինք։ Դեկտ. 20ին Քում մտնալէ առաջ Տալէք գիւղը յարձակմամբ առինք։

Լոնտոն, 25. — Ռուսք՝ Թէհրանի մօտ 1200 այրուամբ Պարսիկ ոստիկան զինուորներու հետ կռուի բռնուելով ջախջախիչ յաջողութիւն մը ունեցան, սպաննեցին 140 այրուամբ և 70 հոգի գերի բռնեցին։ Ռուս. կորուստները եղան մէկ սպայ և խազախ մը՝ մեռած և չորս խազախ՝ վիրաւորուած։ Ռ.

Լոնտոն, 23. — Ռուս զինուորները Համատանի և Թէհրանի կէս ճամբուն վրայ Նիպրանը գրաւեցին։ Մօք.

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Նիւ-Եորք, 25.— Լրագիրները միաձայնօրէն կը յայտնեն թէ Միացեալ-Նահանգները Աւստրիոյ վերջնագիր մը տուած են։ Ռ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պալքաններու մէջ

Լոնտոն, 25.— Վերջին լուրերը պայծառօրէն ցոյց կուտան թէ Վառնայի մէջ ռուս. ցամաքահանումին զրոյցները անհիմն են: Ռ.

Բարիզ, 26.— Դարտաղի դեսպանատան մէկ զեկոյցը կ'ըսէ թէ ամսոյն 23ին Լէքընաքի մէջ կռիւ մը տեղի ունենալով՝ թշնամին կատարելապէս ետ մղուեցաւ՝ ռազմավայրին վրայ ձգելով 500 մեռեալ եւ հարիւրի չափ գերիներ։ Հ.

Արեւմտեան ճակատին

Բարիզ, 26.— (Պաշտ.) Արդուայի մէջ մեր հրետանին մեծ գործունէութիւն ցոյց կ'ուտայ Պայեօլի հարաւակողմը, Պիքրվիյեի շրջանին եւ Արրասի հարաւակողմին մէջ: Շամբանեի մէջ Նավարենի ագարակին շրջանակին մէջ թշնամի ամրացեալ զինուորներու վրայ յաջող ռմբաձգութիւններ կատարեցինք: Վոզի մէջ Ռենեբիվիլի հիւսիս-արեւել. կողմը ռազմանիւթի մթերանոց մը օդը հանեցինք: Վոժի մէջ Պօնոմի հարաւ-արեւել. կողմը մեր մարտկոցներէն մին իր կրակին տակը առաւ Հաշիմերի կայարանը սպառող ռազմանիւթ բեռցած կառախումբ մը: Զօրաւոր պայթում մը կը հաստատուի մեր զինուորներուն կողմէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէհրան, 26.— Դանիլինը տապալեցաւ եւ Շահը վարչապետ ընտրեց իշխան Ֆիրման Ֆիրմա խանը: Ասիկա Դաշնակիցներուն համար դիւանագիտական մեծ յաղթանակ մը կը ներկայացնէ: Ռ.

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 26.— Պուտսլաւի հիւսիս արեւել. կողմը, Սերվէչ գետակին շրջանին մէջ թշնամի խումբ մը գրաւեցինք եւ 20ի չափ գերիներ առինք: Թշնամւոյն հակայարձակումները ետ մղեցինք: Պարսկաստանի մէջ կատարելապէս պարտութեան մատնեցինք ապստամբներու խումբ մը. կազմուած 2 գումարտակ ոստիկան-զինուորներէ, 500 ձիաւորներէ եւ 200 պախթիարներէ:

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Դեկտեմբեր 1915

		Բացում	Փակում
ԲԱՄՊԱԿ			
	Յունվար	18 11]16	18 27]32
	Մարտ	19 1]32	19 1]8
	Նոյ.(1916)	18 3]8	18 15]32
ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ			
	Դեկտ.-Յունվ.	113	113
	(2 ամիս)	115	114 20]40
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
	Գրէտի Ֆոնսիէ 1886		Ֆր. 310.50
	» » 1903		» 238.50
	» » 1911		» 245.—
Բումկլի Երկաթուղի			» 125.—
Բանանա			» 89.50